

Lapscheure

Reptielen en spoken

21 juli 2012

Man! Heb ik even geluk gehad dat ze daar weg zijn! Het zal je maar gebeuren, zeg, dat er zo eentje uit het Lapscheurse Gat komt gekropen. Maar wat zeg ik: kruipen? Ik heb gehoord dat die jongens behoorlijk snel zijn. Dus veel gelegenheid zou er niet geweest zijn om naar dat verticale streepje in de griezelige reptielenogen te staren. Dan was die krokodil of alligator al tot de aanval overgegaan en hadden jullie het zonder Voetstukje moeten stellen. Dan was ik enkel maar een stukje geweest. Zonder voet. Bovendien... Hela! Hoor ik daar niet een homerisch gelach? Lapscheure en krokodillen! Waar haalt hij het? Ja, je denkt natuurlijk dat ik hier het soort krokodil bedoel dat je wel eens in een speeltuintje ziet. Maar nee hoor, échte! Meervoud, bovendien. Ik vond een persbericht met de veelzeggende titel: „*Politie vindt 11 krokodillen en alligator in villa in Lapscheure*“. Zeg nu zelf, het ligt toch wat te veel voor de hand: je kon in Lapscheure met gemak aan lappen gescheurd worden. Door krokodillen. Alsof het nog niet genoeg is zaten de Duitsers er ook nog eens voor iets tussen.

Op vraag van het Duitse gerecht vielen speurders binnen in een villa in het centrum van Lapscheure bij Damme. De Duitsers vroegen de aanhouding van een landgenoot van hen die blijkbaar wat op zijn Kerbholz had. Ene Rolf D. Er was in Duitsland een fraude-onderzoek aan de gang en daarbij was Rolf komen bovendien. Evenals zijn familienaam.

De speurders vonden tijdens de huiszoeking in de woonstee van Rolf onder andere een Ferrari Daytona. Het bericht zegt niet of het een 365 GTB/4 dan wel een 365 GTS/4 was. Een moeilijk te verontschuldigen omissie. Want de 365 GTS/4 is gelinkt aan de misdaad-serie Miami Vice. Wat daarin rondreed was, voor alle duidelijkheid, trouwens geen echte 365 GTS/4. Het was slechts een replica op basis van de Chevrolet Corvette C3. Nu ja, ik bedoel maar: misdaad en Ferraribezit... we hebben er in België nog zo gekend.

Nog terwijl die speurders naar die glanzende kar stonden te kijken (het zal wel een rooie geweest zijn), trok iemand een binnendeur open en sloot die vervolgens schielijk weer. Het bleek dat achter die deur elf levende nijlkrokodillen en één alligator zaten.

De heer Rolf D. wist niet goed uit te leggen waarom die beesten daar in dat pand werden gehouden. Hij beweerde dat hij de reptielen tijdelijk opving op vraag van een Duitse controleur die de dieren zou hebben aangeslagen omdat ze in erbarmelijke omstandigheden werden gevangen gehouden. Volgens zijn zeggen was het de bedoeling dat de krokodillen elders een definitieve thuis zouden krijgen. En stel je voor: hij werd niet geloofd! Het gerecht vermoedde in tegendeel dat de man de dieren verhandelde. Hij had uiteraard geen enkele vergunning om krokodillen of alligators te verkopen. Nog niets eens één om stekelbaarsjes aan de man te brengen. Ze hebben hem aangehouden. Vervolgens deed hij, in tegenstelling tot de beesten, geen bek meer open. Volgens mij hield hij die monsters daar om er later een hoesje van te maken. Voor het stuur van zijn Ferrari.

Ik vond als één van de reacties op dit persbericht nog de commentaar van een lezer:

„*Fraude en krokodillen? Is dat geen bank waar ze zijn binnengevallen?*“

Daar kan ik dan om lachen, zie.

Mocht je je soms afvragen hoe iemand ertoe komt om in Lapscheure krokodillen te gaan houden, wel, ik kan je verzekeren: ze hebben het zichzelf daar op de hals gehaald. Ja heus. Kijk, de toeristische dienst toetert overal het volgende rond: *Lapscheure is een*

landbouwdorp dat door haar [?] geïsoleerde ligging een oase van rust is en dit niet enkel voor de mensen, ook voor de dieren. De overblijfselen van het Middeleeuwse krekengebied zijn hier nog duidelijk aanwezig, wat de nodige waterdieren en trekvogels aantrekt. Zeg nu zelf, het is er toch om vragen. Ondertussen zijn de dieren wel al weggehaald door het Natuurhulpcentrum uit Opglabbeek.

De schuur die scheur werd

Niemand die de Nederlandse taal enigszins machtig is, kan zonder bedenkingen aan het bord met de naam van het dorp voorbijrijden. Lapscheure... ze kunnen het alleen maar in West-Vlaanderen bedenken, stel ik me dan voor.

Ongeveer duizend jaar geleden heette het dorp nog *Lapiscura*; in de 12^e eeuw was het *Lappescura* geworden. In de 13^e eeuw zegde en schreef men *Lapscura*; in de 14^e en de 15^e eeuw was het dan weer *Laepscure* (of soms ook nog *Laepscuere*). In de 16^e eeuw stond er *Laepschuere* op de kaarten en sedert de 17^e eeuw is het dan het nog steeds gelende Lapscheure. De etymologen vallen over mekaar heen waar het erom gaat een verklaring te vinden voor die naam. De ene zegt dat het verwijst naar een schuur die eigendom was van een boer met de naam Laepe. Of Lappe. Of Lappo. Zoek en kies maar uit. Er is zelfs iemand komen aandragen met de uitleg dat het om een opgelapte historische schuur zou gaan. Maar die wordt niet geloofd. Mogelijk heette die pipo wel Rolf D. Een zeer antieke Indo-Europeaan zegt dat de rest allemaal idioten zijn want het komt uit zijn lang verdwenen taal waar „lap“ de betekenis had van „glanzend schoon“. Ik had het verdorie zelf

De kerk in Lapscheure

kunnen bedenken want een Ferrari Daytona maak je toch met lappen glanzend schoon? Enfin, verwarring troef, hier in dat dorp. Het is nog niet alles. Neem nu de kerk. Ze konden maar niet kiezen aan welke heilige ze die gingen toewijden. Dus hebben ze het maar heel breed bekeken. Het werd de Heilige Drievuldigheid en Sint-Christianuskerk. En weet je wat? Die kerk heeft een huisnummer: 29. Meer nog, in de eerste helft van de 18^e eeuw woonde pastoor Heldewijs een tijdje op de eerste verdieping van de toren. De pastorie was van boven zijn kop verkocht en omdat hij nog geen andere woning toegewezen had gekregen, viel hem het bijbelse gezegde te binnen: „*In het huis mijns Vaders zijn vele woningen*“. Dat had Hij dan maar niet moeten zeggen.

Er is nog wat curieus met die kerk: de toren staat aan de oostkant. Volgens de traditie is dat precies achterstevoren. Een linkshandig architect misschien.

Mens en natuur

Lapscheure is een grensgeval. Het dorp ligt in het noordoosten van de provincie West-Vlaanderen vlak tegen de grens met Nederland. De bewoners zijn nooit hun bestaan zeker geweest. Was niet de mens de kwaaië pier, dan was het wel de natuur.

Bij een transgressie van de zee halverwege de 12^e eeuw kwam Lapscheure voor een groot deel in overstromingsgebied te liggen. De daaropvolgende eeuw werd door het opwerpen van dijken een groot stuk van Lapscheure weer droog gelegd. Daar hield het echter niet bij op. Lapscheure zou nog veel te maken krijgen met zowel oorlogen als overstromingen. Tot zelfs in de 20^e eeuw toe. Ze hadden daar goed dijken te leggen in het zweet huns aanschijns, in 1583 werden die dijken nabij Lapscheure om strategische redenen alweer door de Geuzen doorbroken. Het gevolg laat zich raden: een groot deel van het grondgebied liep weer onder water. Daarbij werd de oorspronkelijke kern van Lapscheure

volledig van de kaart geveegd. Het binnenstromende water schuurde een geul uit, een kreek, die nu nog bekend staat als het „Lapscheurse Gat“. Tja, wanneer de lap scheurt, krijg je een gat. Omtrent 1612 werden de Zeedijk en aansluitend de Sint-Pietersdijk opgeworpen om de onder water gezette gronden te herwinnen.

De kerk kwam op een apart schor te liggen. De deken van Aardenburg besliste echter, na een bezoek aan Lapscheure in 1639, dat het geïsoleerde kerkje niet meer voldeed. Er moest een nieuwe worden gebouwd. Eerst een houten kerk in de Sint-Jobpolder, later de huidige stenen kerk op de plaats waar die nu nog staat. Voor het bouwen van die laatste kerk werden nogal wat materialen van het oude kerkje gebruikt.

Het verhaal van het kanaal

Toen de Belgische onafhankelijkheid werd uitgeroepen voelde Nederland zich vreselijk in de kuif gepikt en daarom werden alle waterwegen die de grens overschreden afgesloten. Dat had natuurlijk ernstige gevolgen voor de afwatering van de laag gelegen polders. Behalve in het Meetjesland, deelde men ook hier in de klappen. Er kwamen ernstige en veelvuldige overstromingen van. Het ging zelfs zo ver dat in de polders malaria opdook! Al noemde men dat toen wel „polderkoorts“. Er werd uiteraard geroepen om een oplossing en die werd tenslotte voorgesteld in de vorm van een kanaal dat van Heist-aan-Zee tot Zelzate zou lopen. Hetgeen dus tegelijkertijd een extra verbinding zou vormen tussen de Noordzee en het kanaal Gent-Terneuzen. Die Nederlandse onverlaten hadden namelijk ook dat kanaal afgesloten. Een groot voorstander van het nieuw te graven kanaal was kanunnik Jozef Andries, volksvertegenwoordiger in het Nationaal Congres. Eigenlijk had de waterweg naar hem moeten genoemd worden.

Het graven van het kanaal duurde van 1843 tot 1854. Dat gebeurde volledig met de hand, stel je voor! Het oorspronkelijke plan werd echter nooit helemaal gevolgd. De Leopoldvaart mondt niet uit in het kanaal Gent-Terneuzen maar ze stopt onverwacht in Boekhoute.

Naast de afwateringsfunctie wou men er destijds ook onmiddellijk een militaire functie aan geven. Voor het geval het met Nederland nog eens tot een oorlog zou komen. Daarom volgt het kanaal ongeveer de grens België-Nederland. Gelukkig is het conflict tussen Zuid en Noord nooit meer verder gekomen dan wat flauwe moppen over en weer. De enige keer dat het kanaal een militaire functie heeft vervuld was op het einde van de Tweede Wereldoorlog. In oktober 1944 vochten verschillende Canadese en Britse divisies bij de Operatie Switchback rond het kanaal zware gevechten uit met de Duitse bezetter. De Duitsers wilden koste wat het kost de Scheldemonding in handen houden en daarom wisten ze van geen wijken. Totdat ze ongeveer helemaal aan flarden geschoten wel bakzeil moesten halen. Onder andere in zijn boekje *In Sint-Laureins* vertelt Laurens De Keyzer daarover een zeer persoonlijk (en ontroerend) verhaal.

Leopold I, de eerste koning der Belgen, mocht bij de inhuldiging van het kanaal het lint doorknippen en het kreeg zijn naam.

De vaart loopt over het grondgebied van de gemeenten Assenede, Sint-Laureins, Maldegem, Damme en Knokke over een lengte van 46 kilometer. De laatste 20 kilometer hiervan loopt het Leopoldkanaal evenwijdig met het Schipdonkkanaal waarvan het enkel gescheiden wordt door een dijk. Deze waterlopen worden daar de Blinker en de Stinker genoemd. Nu ligt het kanaal volkomen ongebruikt tussen dubbele rijen populieren schilderachtig te zijn. Het is hoofdzakelijk nog een decoratief element in het landschap.

Damme met vaart

Damme is niet groot en toch is het een stad. Dat heeft het vooral te danken aan zijn welvarende middeleeuwse verleden. Toen had het stadje namelijk een verbinding met de zee. Niet via de *Damse Vaart*, zoals wel eens gedacht wordt, maar wel door het Zwin. De zee reikte toen een heel eind tot in het huidige land. Tot aan Brugge toe. Maar dat bleef niet duren want het Zwin verzandde. Wel is het zo dat de Damse Vaart grosso modo de rand van het voormalige Zwin volgt.

De Damse Vaart werd op bevel van Napoleon vanaf 1810 gegraven. Daardoor wordt de

De Damse Vaart

Waterloo op zijn donder en werd met spoed voorlopig van het toneel afgevoerd. Hij mocht een nieuwe rol instuderen. Het kanaal werd nooit helemaal afgewerkt. Het laatste stukje tussen Hoeke en Sluis werd pas in 1856 uitgegraven. Ondertussen was Napoleon al wel met de vuile Franse voeten doorheen Damme gegaan. Het kanaal lag dwars doorheen die stad en daardoor moesten nogal wat gebouwen worden afgebroken. Zoals, onder andere, de Korenmarkt en vele statige herenhuizen. De drie waterlopen die tot dan toe in het centrum van Damme samen kwamen, de Lieve, de Reie en het Zwin, werden opgevuld met de aarde uit de Damse Vaart.

Zoals reeds eerder vermeld werden in het midden van de 19^e eeuw ook het Leopold- en het Schipdonkkanaal gegraven. Deze twee waterlopen kruisen de Damse Vaart tussen Damme en Oostkerke en dat was een probleem. Het debiet van al die kanalen was onderling sterk verschillend. Men kon ze dus niet zomaar in mekaar laten lopen. De oplossing was een waterbouwkundig hoogstandje, *de Siphons*. Via deze ingenieuze constructie gingen het Leopold- en het Schipdonkkanaal als het ware kopje onder. Echt onder de Damse Vaart door. Wat maakte dat het scheepvaartverkeer via de Damse Vaart ongestoord de twee kanalen kon kruisen. Er werd toen nog wel degelijk gevaren op de Damse Vaart. Naast schepen voor de bevoorrading van de aangrenzende dorpen met, bijvoorbeeld, steenkool, was er ook de *barge*. Het personenvervoer te water tussen Brugge en Sluis. Dat bleef zo tot 1940. In dat jaar werden de Siphons door Franse genietroepen opgeblazen. Ze werden daarna nooit meer hersteld. Zo viel de scheepvaart op de Damse Vaart stil. Op wat spelevaren na.

Ook dit kanaal ligt er dus stilletjes bij.

Te voet of per fiets

Het kanaal is wel een hindernis. Soms. Onderweg kwam mij een ontevreden wandelaar tegemoet. Het feit dat iemand in de tegengestelde zin loopt van het uitgezette traject, wijst meestal op een probleem. Hetzij persoonlijk, hetzij algemeen. Deze man wist te melden dat de pijltjes genadeloos wezen naar de overkant van het water. Zonder dat er een brug was. In tegenstelling met wat ik meestal doe, had ik dit keer mijn huiswerk gemaakt en dus wist ik dat er een overzet over de Damse Vaart op het

Het zelfbedieningspontje Kobus over de Damse Vaart. Tussen Lapscheure en Hoeke.

programma stond. Hoewel er daar ter plaatse niet onmiddellijk een veerboot te zien was. Bij nader inzien, echter, lag aan de andere oever, een soort vlot en dwars over het kanaal waren kabels gespannen. Het bleek een zelf te bedienen voetveer te zijn dat bedacht werd met de naam *Kobus*. Enkel te gebruiken door voetgangers en fietsers.

Ik mocht aan het grote, groene wiel draaien om het pontje naar onze kant te halen. Een ander wandelaar loste mij vervolgens af om het veel kleinere wiel op de pont draaien om ons allen naar de overkant te trekken. Een leuk intermezzo.

In de Hoeke

De andere oever van de Damse Vaart lag op het grondgebied van *Hoeke*. Dat werd aangekondigd op één van die opvallende geel-rode borden waarmee bij ons de grenzen van

dorpen en gemeenten worden aangeduid. Hier stond er fier bij dat Damme, waarvan Hoeke een deelgemeente is, wenste aangesproken te worden met „stad“. Waarvan akte.

Ter hoogte van het veer, aan de dijk van het kanaal, staat een huis en in het tuintje daarvan zat een ooievaar. Een ander wandelaar vestigde er mijn aandacht op. Even leek het om een van die tuinbeelden te gaan die wel eens bij vijvertjes geplaatst worden om mogelijke predatoren bij het visbestand vandaan te houden. Maar nee,

het beest bewoog uit zichzelf. Zonder aangesloten te zijn op het elektriciteitsnet. Het is weliswaar zo dat het *natuurgebied het Zwin* niet ver hier vandaan ligt. Daar zitten zwermen van die langpotige vogels. Desondanks had ik er hier toch niet direct eentje verwacht. Op de terugweg zag ik bij het huis twee kinderfietsjes te koop staan. Die ooievaar zal dus wel niets komen leveren zijn. Ze waren daar al bediend.

Het landelijke Hoeke is nu de kleinste deelgemeente van Damme. Het ligt vredig te slapen langs de Damse Vaart. Maar pas op: dit kleine dorpje was vroeger een stad. Ja, ja, een gulle hand had ze hier schijnbaar dicht gezaaid, de stadjes.

Zolang het Zwin bevaarbaar bleef, had Hoeke een haven. Het Zwinstadje werd in de 13^e eeuw gesticht door handelaars uit Hamburg, Lübeck en Bremen. Duitsers! Het is niet bekend of die toen ook al krokodillen importeerden.

Al in 1255 had Hoeke zijn eigen schepenen (wethouders) en in 1274 werd het gehucht een stad. In de 14^e eeuw kreeg het van Margareta van Male de rechten op de handel in gedroogde vis, teer, masten en toebehoren voor de scheepsbouw.

Hoewel de nabijheid van Brugge, Damme en Sluis voor welvaart zorgde, was de militaire en economische belangrijkheid van deze grotere steden ook nefast voor het kleine, niet versterkte Hoeke. Zo vielen plunderende Engelse troepen hier tot driemaal toe binnen. Dit, samen met overstromingen en verwoestende branden, fruijkte de levenskracht van het stadje. Het werd nooit meer hersteld in zijn oude glorie.

Sint Anna

Wanneer je vanuit Damme in de juiste richting de Damse Vaart lang genoeg blijft volgen, kom je in *Sluis* terecht. Doch degene die deze wandeling had uitgetekend had ervoor ge-

zorgd dat we op de staatsgrens naar links werden afgeleid waardoor eerst *Sint-Anna ter Muiden* in het vizier kwam.

De door politici zo bejubelde Europese Unie heeft gemaakt dat landgrenzen haast niet meer bestaan. In Schengen hebben ze die met een reusachtige vlakgom weggeradeerd. Ook hier is het dus niet zo dat je moet vrezen onverhoeds nog door een overijverig douanier in de kladden gegrepen te worden en toch... En toch zie je hier de grens nog. De trekweg langs de Damse Vaart

wordt opeens geblokkeerd door een rood-witte lat en je moet daar van de dijk af. Even verder, onder de brug door, kan je die weer bewandelen of befietsen maar je bent dan wel in een ander land.

Op nauwelijks een paar honderd meter van die Belgisch-Nederlandse grens ligt het schil-derachtige Sint-Anna ter Muiden. Het is een zeer klein stadje in de gemeente Sluis in westelijk Zeeuws-Vlaanderen. In 2006 waren er ongeveer 50 inwoners. Daarmee concurreert het met Staverden dat ietsje kleiner is en het iets grotere Bronkhorst en Eembrugge om de titel „kleinste stad van Nederland“ opgeplakt te krijgen. Ook merkwaardig is dat Sint-Anna ter Muiden op het meest westelijke puntje van Nederland ligt. Eigenaardig is verder dat Sint-Anna ter Muiden, hoewel het een officiële woonkern is, geen eigen postcode heeft. Het dorp ontwikkelde zich vroeg en zeer snel. Het kreeg reeds stadsrechten in 1242 en het werd al in 1252 lid van de Vlaamse Hanze in Londen. Nauwelijks een eeuw later zat er echter alweer een vlieg op de lamp.

Het heeft er alleszins de schijn van dat buitenlandse heersers er een soort sport van maakten om de havens aan het Zwin te plunderen. Die havens waren natuurlijk wel rijk en voorspoedig en dat zal velen de ogen hebben uitgestoken. Men had daar aan het Zwin veel meer op met handeldrijven dan met mekaar de kop inslaan. Dat maakte de stadjes wel bijzonder kwetsbaar want niet overal waren er voldoende verdedigingswerken voorhanden. Voor een ervaren en goed bewapende agressor dus een makkelijke prooi. Vooral de Engelsen hadden schijnbaar een abonnement op plundertochten tegen Muide. In 1405 werd Sluis belegerd door een Engelse vloot onder leiding van Admiraal Thomas Clarence, graaf van Pembroke en zoon van de koning. De admiraal hield zich niet genoeg gedeisd en werd gedood. Hij werd begraven in de kerk van Sint-Anna ter Muiden. De Engelsen plunderden het stadje maar ze lieten de begraafplaats en dus de kerk ongeschonden. Na een aantal dagen groeven ze hun bevelhebber weer op. Hij rook toen al een beetje onfris maar het verschil met de levende graaf was niet al te groot. Ze keerden met het lijk terug naar Engeland. Je kan toch niet met lege handen thuis komen, nietwaar.

Toen de grens tussen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en de Spaanse Nederlanden werd vastgelegd in het begin van de 17^e eeuw, kwam Muide net in de Republiek te liggen. Om het vervolgens te kunnen onderscheiden van het Noord-Hollandse Muiden, werd de naam van de beschermheilige aan de plaatsnaam toegevoegd.

De werkelijk enorme toren van de kerk in Sint-Anna ter Muiden. Zoek de kerk.

De uitdrukking “door het bos de bomen niet meer zien” is genoegzaam bekend. In Sint-Anna ter Muiden is het echter zo dat je door de kerktoeren de kerk niet meer ziet. Die toren is namelijk ongelooflijk massief en groot. Bij zoverre dat de kerk er helemaal bij in het niet verzinkt. De toren werd gebouwd toen het de stad nog voor de wind ging en men moeiteloos een veer van de mond kon blazen. Het schip van de kerk werd later bijgebouwd en toen ging het al lang niet meer zo denderend met Muide. Die toren is overigens nog de enige getuige van de woelige geschiedenis van het stadje. Hij stamt uit de 14^e eeuw en heeft dus zelfs de 80-jarige oorlog tussen Spanje en de Noordelijke Nederlanden overleefd.

Het dorpspleintje is klein, driehoekig en heel stil. Beschaduwd door een aantal bomen. Waar je daar niet naast kan kijken is de grote pomp. Ze is uit 1789 en in Lodewijk XIV-stijl gebouwd. Op het pleintje staat ook het relatief grote Raadhuis. Door zijn formaat alweer een aanduiding van vroegere

De grote pomp op het dorpsplein in Sint-Anna ter Muiden.

rijkdom. Het is nu een soort cultureel centrum waar geregeld tentoonstellingen worden gehouden. Het dorp is zo pittoresk dat het niet kon uitblijven dat een aantal kunstenaars erdoor werden bekoord. In het begin van de 20^e eeuw waren er dan ook nogal wat die hier neerstreken. Sinds 1967 is het stadje in zijn geheel een beschermd stadsgezicht. Terecht.

Eerst Hoompje

Het mag dan zo zijn dat Sint-Anna ter Muiden zich stilletjes idyllisch tegen de grens ligt te schurken, of je er zo nodig ook heen moet... Ik weet het niet. Het spookt er. Nu ja, niet overal, maar toch.

Nog maar enkele dagen geleden las ik een artikel over lui die gefascineerd worden door ruïnes. Mensen die door verval en gevaar worden aangelokt om de neergang van allerlei gebouwen te exploreren en in beeld te brengen. Een soort schimmelzucht. Op mijn zoektocht naar inlichtingen over Sint-Anna ter Muiden, botste ik op nog een ander soort die het van bouwvallen moeten hebben: spokenjagers.

Ghostbusters... Lieden die het hebben over spanningsvelden, entiteiten, wicca's en dies meer. Die hebben, naar het schijnt, een vette kluif aan het spookhuis in Sint-Anna.

Het is geen klein ding waar het hier over gaat. Het complex werd gebouwd door Marguerite Van Loo, die getrouwd was met Baron Leon Cox. Zij gaven het de Franse naam „*La Pommeraie*“, de Appelboomgaard. Tiens, er is toch ook een appelras dat „Cox“ heet? Hoe dan ook, de achtbare familie heeft er niet lang gewoond. Na hen kwamen *Les Soeurs de la Providence de Rouen* (de Zusters van de Voorzienigheid uit Rouan). Ze waren uit Frankrijk verjaagd door de wetten van meneer Justin, Louis, Emile Combes. Die man was oorspronkelijk opgeleid als priester maar voordat hij de wijding had ontvangen, was hij gedroost. Hij werd later medicus en politicus. Hij beschouwde het na de affaire Dreyfus als zijn heilige (!) plicht om te strijden tegen de Kerk en het kerkelijk onderwijs. Toen hij eerste minister werd begon hij de „Wet op de Verenigingen“ uit te voeren waardoor kloosterscholen werden gesloten. Dus les Soeurs konden het schudden in la Douce France. Dat voor hen op eens niet al te douce meer was. Ze werden in 1907 naar Brugge verbannen. Vijf jaar later kochten ze het pand in Sint-Anna ter Muiden om er hun noviciaat in onder te brengen. Enige tijd later waren het dan weer de zusters Dominicanessen uit Brugge die het pand aankochten. Zij maakten er een rustoord van voor zusters die definitief uit de missies waren teruggekeerd. Onder de toepasselijke titel „Heilig Hart ter Ruste“. Ik heb die religieuzen behalve in één geval nooit kunnen betrappen op enig gevoel voor humor maar dit komt wel in de buurt. Veel rust werd de zusters overigens niet gegund want ze gaven er onderwijs aan geestelijk gehandicapte kinderen. In 1934 gaf Monseigneur Lamyrois uit Brugge de opdracht aan de Zusters van de Kindsheid van Maria om het gebouw te kopen. Die hielden zich trouwens, net als hun voorgangsters, bezig met onderwijs aan sociaal en mentaal achtergebleven kinderen. Ze verzorgden er 25 kinderen die allemaal van Belgische nationaliteit waren. Er waren geen Nederlandse kinderen bij. De Europese gedachte had nog geen wortel geschoten.

In de Tweede Wereldoorlog bleef het pand relatief ongeschonden. Wat van de rest van Sluis niet kon gezegd worden. Het werd in gebruik genomen als noodstadhuis en politiekantoor. Er werden ook goederen verkocht aan lage prijzen. Dit om de vele huisgezinnen in Sluis te helpen die door het oorlogsgeweld alle huisraad hadden verloren. Intussen werd over het gebouw gesproken als „Het Hoompje“. De zusters zetten aanvankelijk hun werk in

het Hoompje voort. Zij kregen overigens geen subsidie van de Nederlandse overheid, aangezien de orde een Belgische (onderwijs)instelling was. Wegens veranderde educatieve opvattingen en om financiële redenen werden het klooster en het internaat in 1986 gesloten.

Daarna stond het monumentale pand met omringende tuinen en zijn imposante oprijlaan leeg. Om te voorkomen dat het hele complex zou worden gesloopt is het op de rijksmonumentenlijst geplaatst. Rond 2000 heeft de gemeente het verkocht aan een projectontwikkelaar die hier appartementen wilde bouwen. Hij kreeg daarbij wel opgelegd dat de bestaande gebouwen zouden worden gerestaureerd. Iets wat die man blijkbaar niet ziet zitten wegens te hoge kosten. Dus om van die molensteen rond zijn nek af te raken laat de eigenaar de boel zo snel mogelijk verkrotten. De bedoeling is dat het gebouw er zo slecht aan toe is dat er geen alternatief meer is dan het te slopen. Inmiddels zijn grote delen van het dak en de bovenverdieping reeds ingestort.

Nu is het dus de speelplaats geworden van satanisten, wicca's (een soort heksen), beoefenaars van zwarte magie et tuti quanti. Volgens „ghosthunter“ Joost Knot uit Axel is het een heel bijzonder spookhuis. Hij heeft op zijn website over spookhuizen een griezelige film gezet van een zoektocht door de krochten van dit klooster waarbij ineens een stem, zomaar uit het niets, schreeuwt: „Het is hier verschrikkelijk, Joost“. Joost mag het weten wat dat allemaal te betekenen heeft.

Er wordt te allen kant gefluisterd over „verschrikkelijke zaken“ die daar zouden gebeurd zijn maar nergens wordt er iets concreets aangewezen. Dat verhoogt natuurlijk de spanning en de dichtheid van het geheimzinnige waas waar dit alles achter schuilt. Nogmaals volgens de heer Knot: *„Er zijn daar rare dingen gebeurd. Er is glaasje gedraaid in de kelders. Maar ook hebben heksen, zogenoemde wicca's, er zitten knoeien, letterlijk en figuurlijk. Er hangt een enorm spanningsveld door het hele gebouw en de oude kapel voelt ook niet vriendelijk aan. Windvlagen, krachtvelden, alles loopt er langs je heen. Het terrein is vervloekt! Negatieve heksen zijn daar aan het rommelen geweest“*. Zeg niet dat je niet gevaarschuwd bent. Blijf daar weg. Maar Sint-Anna ter Muiden is wel mooi en wanneer je niet het water van de dorpspomp gaat drinken, ook niet gevaarlijker dan elders.

Jantje

In mijn zeer prille jeugd hadden we burens die vogels hielden in een volière. Toen die beesten om een onbekende reden opeens begonnen te sterven, werd mijn vader erbij geroepen. Als stroper, vogelvanger (vinker), duivenmelker en voormalig nestenrover werd hij geacht in de materie beslagen te zijn. Zijn eerste vraag, indien ik me nog goed herinner, was wat die vogels te eten kregen. Het antwoord van buur Leopold achtervolgt me nog steeds wanneer de stad Sluis vernoemd wordt: „Pé Sluis“. Vragen stellen deed je toen niet. Nog daargelaten of je wel een antwoord had gekregen. Ik had er dus het raden naar dat het hier om een merk ging. En meer dan zestig jaar na datum stond ik nu in Sluis (de stad) aan die Pé te denken. Voor het eerst dat ik daar was, ik moet het eerlijk bekennen. Ik wil er me niet met een Jantje van Leiden vanaf maken. Ze hebben daar namelijk een heel ander Jantje en die weet wel degelijk hoe laat het is. Het verhaal zit nogal raar in mekaar maar kom.

In 1424 maakte Jacob van Huse een beeldje dat in de klokkentoren werd geplaatst. Het beeld moest de juiste tijd signaleren door op het gepaste moment met een hamer op de klokken te slaan. Al gauw stond dit beeld bekend als *Jantje van Sluis*. Vanaf zijn hoge standplaats keek Jantje neer op de stad en al zijn inwoners. Er was niemand die zoveel geheimen wist als hij. En dat was ver voordat Facebook, Twitter en de boekskes hun klauw hadden gelegd op 's mensen bestaan en de verborgenheden des levens. Jantje deed trouw zijn plicht. Behalve die ene keer. Juist daardoor werd hij wel een held.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (alweer!) veroverde Prins Maurits in 1604 de stad Sluis op de Spanjaarden. Dat zat die gasten toen ook al niet lekker. Later hebben ze nog wraak genomen door Julio Iglesias en Pedro Almodóvar op ons los te laten. Maar toen wilden ze

Het belfort in Sluis. De toren waar Jantje thuis is.

koste wat kost Sluis heroveren. In 1606 smeedden zij snode plannen daartoe. De Spanjaarden hadden bedacht om op een bepaald uur in het holst van de nacht Sluis aan te vallen. Het teken voor de aanval zou het slaan van de klok op het hele uur zijn. De plaats van de aanval werd zeer strategisch gekozen. Het moest de Oostpoort zijn. Op die plaats was er een zeer matige bewaking want het wachthuisje daar was afgebrand. Tegelijk met de echte aanval zou ook een schijnaanval gelanceerd worden. Die laatste dan aan de zuidkant van de stad.

De Spanjaarden zaten nagelbijtend te wachten op het afgesproken teken om ten aanval te gaan. Maar... de klok sloeg niet! Raar. Dat was beslist niet pluis. Men werd bang want er werd verraad vermoed. De bevelhebber, Du Terrail, die het gemakkelijk had om anderen dapper te laten zijn in zijn plaats, liet een paar soldaten de stadsgracht overzwemmen. Die plaatsten oordeelkundig een paar springladingen waarmee de sloten van de twee valbruggen ontploften. Daardoor kwamen de valbruggen naar beneden. Enkele wachters en hun sergeanten hadden vooraf wat verdachts gehoord en kwamen toegesnel. Precies op tijd om te sneuvelen bij de ontplofing. Het feit dat er al zo snel verdedigers op de proppen waren gekomen maakte evenwel dat die Spanjaarden het helemaal niet meer vertrouwden en hun aanval ging niet echt van harte. Ook degenen die aan de zuidkant van de stad amok moesten maken, waagden het niet de vesting te belegeren uit vrees voor verraad. De aanval bleef uiteindelijk beperkt tot de bestorming van de Oostpoort en die werd afgeslagen.

Maar! Waarom bleef de klok stil? Aha, goeie vraag. Met een raar antwoord. De legende vertelt dat precies op die dag Jantje van Sluis de verleiding niet kon weerstaan om de kermis in de stad uitgebreid te bezoeken. Hij daalde uit zijn klokkentoren af, gaf zijn zoon en een neef de opdracht hem te vervangen en stortte zich in het feestgewoel. De interim klokkenluiders bakten er niets van en zo werd het signaal niet gegeven. Voilà.

Nu zit ik in dat verband met een paar vragen. Misschien dat een in de wetten van de metafysica doordeesemd inwoner van Sluis me daarop een goed antwoord kan geven. Ten eerste: werd er in een belegerde stad kermis gevierd? Volgens mij hadden ze daar wel wat anders aan hun oren. Ten tweede: hoe komt een beeld in de klokkentoren opeens tot leven om zich onder de mensen te begeven? Een beeld dat bovendien een zoon en een neef heeft? Ten derde: Jantje moest zich toch niet zo nodig te buiten gaan aan overmatig drankgebruik (wat hij volgens het verhaal wel deed) want hij had vooraf al een houten kop?

Het moet niettemin toch wel zo zijn dat Jantje bijzondere bescherming geniet. Toen in de Tweede Wereldoorlog het belfort werd kapotgeschoten en de hele toren omviel, bleef Jantje in die calamiteit geheel ongeschonden.

Handel en wandel

Sluis trekt jaarlijks naar schatting ongeveer 5 miljoen bezoekers. Veel dagjesmensen komen voor het gezellige centrum binnen de stadswallen. En om er te kopen. Het stadje is niet groot maar er zijn meer dan 150 winkels en 45 restaurants en cafés. Dat geeft dus al aan waar het in Sluis vooral om te doen is: handel drijven. Daarbij is het ook bijzonder in Nederland en België dat de winkels al meer dan 100 jaar ook op zon- en feestdagen geopend zijn. Ze sluiten slechts op twee dagen in een heel jaar: op eerste kerstdag en op nieuwjaarsdag.

Bij vele Belgen is Sluis al lang bekend om er te gaan inkopen. Toen er nog gesmokkeld kon worden was alles in 'Olland goedkoper en beter. En je kon er ook terecht voor waren die in het oer-katholieke Vlaanderen op de index van de verboden goederen stonden: sex-artikelen. Dat hadden die mercantiele 'Ollanders natuurlijk al snel in de gaten gehad en er viel daar wel een cent of een centiem te halen. Maar het werd stilaan nogal veel. Getuige wat er in het *Reformatorisch Dagblad* van 11 juni 1971 stond:

Strijd tegen sexwinkels in Sluis

SLUIS — De gemeenteraad van de grensgemeente Sluis in Zeeuws-Vlaanderen heeft maandagavond tijdens een spoedvergadering unaniem geprotesteerd tegen de ongehinderte uitbreiding van het aantal sexwinkels in Sluis.

Dit toeristenplaatsje heeft 3.100 inwoners en 9 sexshops. De tiende is op komst. Alle winkeltjes zijn gevestigd in de binnenstad en hebben hun goederen met veel lichtreclames uitgestald. Volgens de bevolking van Sluis groeien de boutiques de burgerij over het hoofd. De laatste tijd wordt het stadje zelfs gemeden door school- en bejaardenreizen. Daardoor ziet de „gewone“ middenstand zijn omzet teruglopen.

Maandagavond hebben de elf raadsleden B. en W. eensgezind gevraagd op korte termijn middelen te zoeken om deze ongewenste uitwas een halt toe te roepen. De raadsleden hebben een oproep tot het openbaar ministerie, het rijk en de provincie gericht om Sluis te steunen in de strijd tegen de sexboutiques.

Vergis ik me nu of is het inderdaad zo dat wanneer je „sexshops“ vervangt door „coffee shops“ je het verhaal krijgt van de grensstreek tussen Nederland en België, anno nu?

Dik

Daarnet nog heb ik even in zijn binnenste geschouwd want ik was niet zeker van een woord. De Dikke Van Dale. Hoewel die Van Dale van mij tegenwoordig slechts 1,2 millimeter meer meet. Wat niet belet dat er hier ook nog eentje op de plank staat die met zijn 195

Een kijkje vanuit één van de vroegere stadspoorten op de grachten

millimeter toch zo'n 162,5 keer dikker is. De eerste slaapt op de harde schijf van mijn computer, de tweede staat hoofdzakelijk stof te verzamelen. Maar allebei zijn ze schatplichtig aan Sluis. De wieg van de samensteller van het meest befaamde Nederlandse woordenboek, Johan Hendrik van Dale stond ooit hier in Sluis. Hier werd hij op 15 februari 1828 geboren. Nog maar 26 jaar oud werd hij reeds hoofdonderwijzer aan de openbare school. Bovendien werd hij in 1855 stadsarchivaris van zijn geboorteplaats. Een zwakke gezondheid ketende hem nochtans regelmatig aan zijn bed. Desondanks was de man wel bezig. Hij was zo'n beetje van alle markten thuis. Hij schreef schoolboekjes en haalde aktes voor verschillende talen, natuurkunde, landbouwkunde en wiskunde.

Ondanks zijn vele prestaties, bezigheden en verdiensten kreeg hij het toch niet hoog in de bol. Hij stond bekend als een vriendelijk en bescheiden man. Hij was bevriend met hoogleraren, werd in binnen- en buitenlandse genootschappen als lid opgenomen en was in 1864

oprichter van de Sluise rederijderskamer „De Oranjabloem“. Hij kreeg vele mooie betrekkingen aangeboden, maar hij heeft zijn geboorteplaats nooit willen verlaten. Zijn belangrijkste historische bijdrage aan zijn vaderstad was de publicatie van „*Een blik op de vorming van de stad Sluis en op den aanvang harer vestingwerken van 1382 tot 1587*“. De voltooiing en publicatie van zijn thans alom befaamde woordenboek heeft van Dale nooit meegemaakt. Op 19 mei 1872 stierf hij aan de pokken. Hij werd begraven op de stedelijke begraafplaats. Zijn leerling en vriend Manhave heeft het woordenboek afgemaakt.

Thuis in Sluis

Wat nu de Kaai heet, was vroeger de haven van Sluis. Aan het einde van de Kaai staat een gedenksteen die aangeeft dat het kanaal, de Damse Vaart, werd opengesteld in 1858. En vlak onder die gedenksteen, nog net boven de waterspiegel, is de gemetselde boog van een uitwateringssluys te zien. Een sluis waardoor het water van de Vliet van het Aardenburger Ambacht werd afgevoerd in het Zwin en waaromheen Sluis ontstaan is. Hieraan dankt het stadje zijn naam.

Sluis is een vestingstad. Geweest, in elk geval. Maar er is nog ruim voldoende bewaard

gebleven van die verdedigingswerken om dat ook vandaag nog duidelijk te laten zien. De Wallen van Sluis vormen een cultuurhistorisch en als natuurgebied belangwekkend terrein dat de stad omgeeft.

Al in de 14^e eeuw werden versterkingen aangelegd om de toen belangrijke handelsstad te beschermen. De Spanjaarden heroverden de stad in 1587, maar in 1604 werd de stad ingenomen door de troepen van Prins Maurits. Uit die tijd stamt het grootste deel van de huidige versterkingen.

Hoewel een deel van de wallen later werd afgegraven is een groot gedeelte ervan nog intact, de grachten inbegrepen. Daarnaast zijn resten van de Westpoort (of de Stenen Beer), de Zuidpoort en de Oostpoort nog aanwezig. De Oostpoort werd in de voorbije jaren grondig gerestaureerd.

Vanop de wallen heb je een mooie kijk op de omgeving en op de stad zelf. Sluis is de enige stad in Nederland die een Belfort heeft en de prominente toren daarvan is van overal te zien. Ook een mooie, goed onderhouden windmolen is van op die verheven standplaats

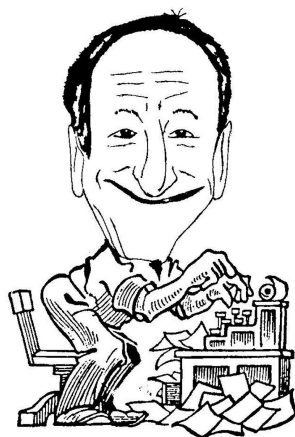
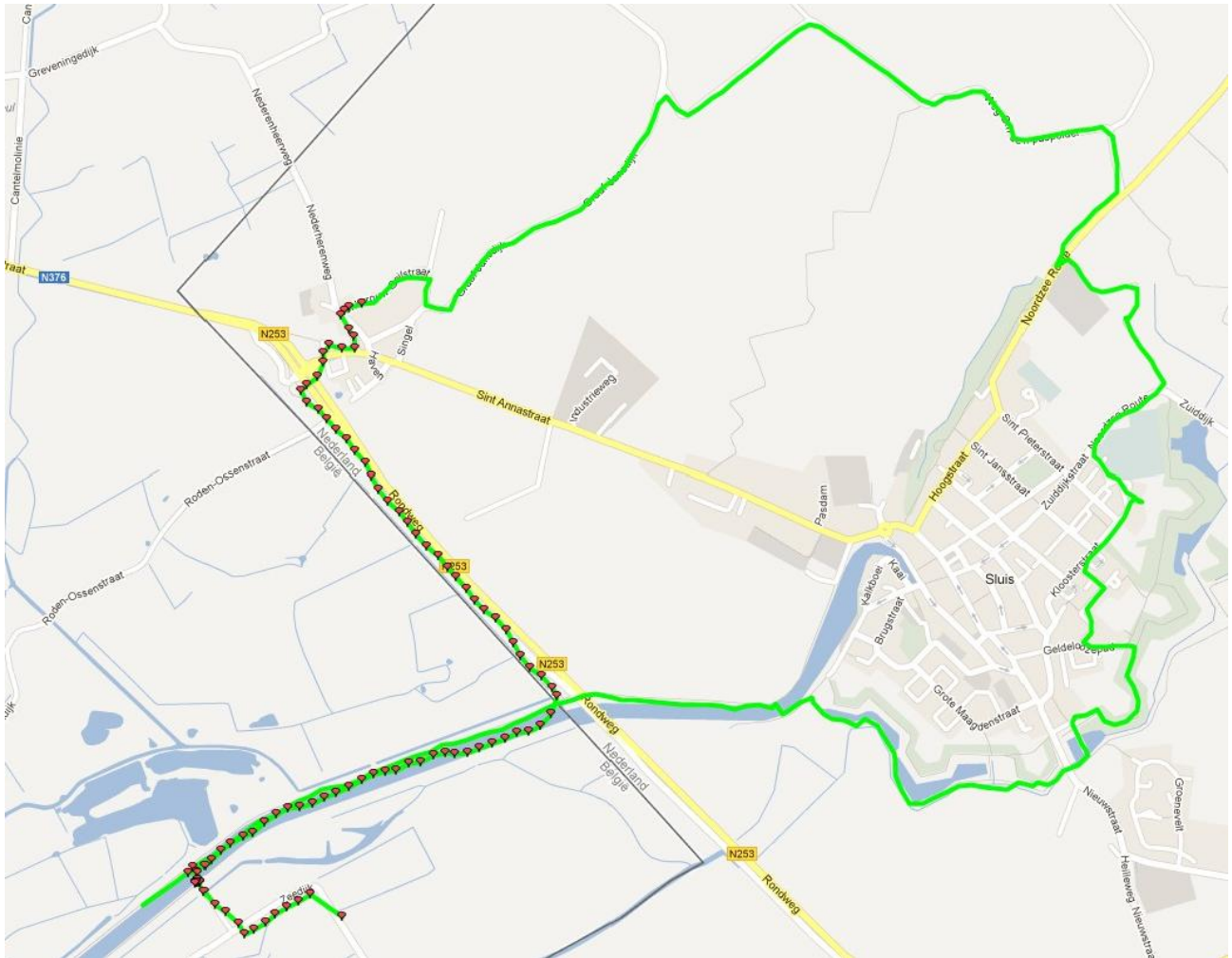
De mooie stellingmolen De Brak. De molenaar is doende de zeilen voor te leggen.

goed te zien. Deze korenwindmolen werd „De Brak“ genoemd, naar een Frans jachthonderas (Braque). De reden waarom dat gebeurd is, is me echter niet bekend. Het is een zogenaamde bovenkruier met stelling. Toen ik eraan passeerde, op enige afstand, was de molenaar net begonnen met het voorleggen van de zeilen. Ik had hem wel graag eens draaiend gezien. De molen.

Terug naar af

Na Sluis waren we op de terugweg. Voor een groot stuk van het traject weer langs de Damse Vaart. Voorbij het veer Kobus dat die dag wel vele malen de oversteek tussen beide oevers zal gemaakt hebben. De trekweg is rigoureus recht doorheen de groene polders en langs de rijen Marilandica populieren die in de zeewind zijn kromgegroeid. Wanneer de winter van Breugelkwaliteit is waardoor de Vaart dichtvriest en begaanbaar wordt, dan kunnen de sportievelingen hun schaatsen aanbinden voor de Zwinstedentocht of Brugge-

Sluis-Brugge. Hoe verleidelijk en uitnodigend het stille, rimpeloze water er op een warme dag mag uitzien, zwemmen is verboden. Behalve op één dag in het midden van augustus. Dan wordt één van de oudste openlucht lange-afstandswedstrijden gezwommen: Damme - Brugge. Vijf kilometer nattigheid. Ik hou het op wandelen. Met zwemmen zou ik weliswaar de krant halen. Zij het dan ook maar één enkele keer.

© 2012
Michel Christiaens